

PROVOKEREDE FÆLLESSKABER

– når konflikter er anledningen til fællesskab¹⁾

Jo mere negativ og destruktiv en konflikt eller et fjendskab er, jo større er chancen for at forene mennesker, som ellers ikke ville have motiver til at forene sig.

Af Anja Jørgensen

Hvad sker der, når skæve eksistenser flytter ind i et såkaldt normalt boligområde? Er der forskel på, hvordan boprojekter for skæve eksistenser fungerer i forskellige kvarterer? Hvordan skal vi forstå de konflikter, som man ofte ser i kølvandet af sådanne "bosættelser"? På hvilken måde kan konflikter være med til at skabe fællesskab? Det er bare nogle af de spørgsmål, som denne artikel forsøger at belyse på baggrund af undersøgelser i tre boligområder, der alle ligger i Aalborg Kommune. I to af disse boligområder har man fra offentlig side etableret boliger for forskellige skæve eksistenser (læs: tidligere hjemløse, hjemløse misbrugere og sindslidende). Det drejer sig om Kærlundsmarken og om kvarteret omkring Suensonsgade. Det tredje boligområde kaldes Skansen. I Kærlundsmarken og Suensonsgade blev der sidst i 1990'erne etableret henholdsvis en skurby for tidligere hjemløse og et opgangsfællesskab for tidligere hjemløse misbrugere og sindslidende, mens man på Skansen oplevede, at en gruppe nazister flyttede ind i kvarteret.

Artiklen tager afsæt i Georg Simmels²⁾ teoretiske arbejder om sammenhængen mellem konflikt og fællesskab. Når jeg vælger at tage denne diskussion op, hænger det sammen med, at diskussionen omkring det postmoderne samfund giver indblik i, hvorfor konflikter mellem f.eks. naboer kan føre til fællesskab, men ikke siger ret meget om, hvordan konflikter kan virke fællesskabsskabende. I det følgende vil jeg med udgangspunkt i Simmel dykke nærmere ned i spørgsmålet om, hvordan konflikter kan skabe fællesskab.

Med provokerede fællesskaber mener jeg fællesskaber, som enten opstår eller får nyt liv efter at være blevet provokeret frem af konflikter eller aversioner. Provokationer kan i princippet være alt fra små irritationer til grundliggende uoverensstemmelser.

Filosof og sociolog Georg Simmel
(1858-1918)

FORSKELLIGE FORMER FOR KONFLIKTER

Inden vi vender os mod Simmels arbejde om konflikters evne til at samle mennesker og skabe fællesskab, skal vi se på hans forståelse af hvilke konflikter, man kan skelne imellem. Simmel opererer med fire forskellige former for konflikt-situationer, nemlig:

1. krig,
2. klikedannelse,
3. retstvist og
4. konflikt om idealer.

(Simmel 1921:586ff.)

Man kan ikke med udgangspunkt i Simmel sige noget entydigt om, hvilke konflikter der skaber hvilke typer af fællesskab, men graden af konflikt har en sammenhæng med, hvor meget fællesskab, der kan produceres på den baggrund. I det følgende skal vi se lidt på de forskellige former for konflikt, men først nogle bemærkninger om fjendtlighed.

Krig

Fjendtlighed opstår uafhængigt hos de implicerede parter, fordi den ifølge Simmel er

et udtryk for en grundlæggende impuls nemlig: "[...] impulsen til at handle i fællesskab med andre" (Simmel 1921:587). På trods af den spontanitet og uafhængighed, som Simmel tillægger den fjendtlige impuls, mener han ikke, at man kan forklare al fjendtlighed som et resultat af en fundamental impuls til at handle i fællesskab med andre. For det første kommer denne spontane impuls kun til udtryk i situationer, som er lovende. Det vil sige, at selvom had ofte er forårsaget af interne stimuli, har det brug for nogle modsatrettede objekter for at kunne folde sig helt ud. For det andet kan fjendtlige impulser intervenere som en forstærkning af konflikter, som kan være forårsaget af materielle interesser, og som samtidig tilvejebringer et fundament for konflikten.

Der, hvor en kamp udspringer af en stridslyst, som er upersonlig og indifferent i forhold til materielle spørgsmål, er had og raseri mod den person, der repræsenterer de materielle spørgsmål et uundgåeligt tiltag i konfliktens forløb, fordi had og raseri stimulerer og giver næring til den fysiske energi, som skal til for at føre kampen. Det er en fordel at hade den opponert, man kæmper mod, ligesom det er nyttigt at elske dem, man er

forenet med og skal samarbejde med. Denne indbyrdes indstilling til hinanden skal forstås således, at tilpasning til en aktuel situation lærer os de følelser, som er passende eller hensigtsmæssige. Det vil sige de følelser, som er mest passende i forhold til kampsituationen eller til at overvinde omstændighederne. Det er følelser, der gennem fysisk forening bringer os den nødvendige energi til brug for den øjeblikkelige opgave samt til at bekæmpe de opponerende impulser. Derfor kan ingen kampe fortsætte længe uden at blive understøttet af komplekse psykiske impulser, som udvikles undervejs i kampen (Simmel 1904:506).

Efterhånden som konflikten udvikler sig, mindskes de impulser, som ønsker konflikt for konfliktens egen skyld. Kampen modnes dels af, at interesserne blandes, og dels fordi der viser sig impulser, som bliver tilfredsstillende på anden måde end ved at kæmpe, og som i praksis danner bro mellem kamp og andre former for gensidige relationer. Simmel mener, at det kun er i krigsspil, at man kan opleve en situation, hvor det eneste motiv er kampen for kampens skyld og kamp for sejrns skyld (Simmel 1921:588).

Ifølge Simmel har vi som den mest ekstreme form for konflikt krigen. Krigen beskrives som en naturgiven trang til at handle sammen med andre. Krig for krigens egen skyld bliver imidlertid ikke ved med at være det eneste motiv, idet krigen modnes efterhånden som den grundlæggende trang til krig tilfredsstilles. Krigen udvikler altså af sig selv de kræfter, som skal til for at mildne og måske på længere sigt afslutte krigen. Når vi taler om krigen som den mest radikale konflikt, er det samtidig den konfliktform, som vi må formode skaber det stærkeste fællesskab. I en krigssituation er der ikke plads til, at gruppen flyder ud og bliver utydelig, ligesom der ikke er plads til folk, som vil kompromisere. I krigssituationen gælder, at "alle som ikke er med os, er imod os". Det betyder, at krigssituationer er meget centrale, når det gælder om at samle mennesker, som ellers ikke ville have været samlet. Krig har ikke den store betydning for det videre forløb i denne artikel, fordi den er så ekstrem en konfliktform.

Klikedannelse

Når Simmel vælger at diskutere klikedannelse som en selvstændig form for konflikt, hænger det sammen med, at han ser den som et udtryk for den grundlæggende impuls, han benævner socialt had. Socialt had opstår, når et medlem af en gruppe er truende i forhold til gruppens eksistens. Når en gruppe oplever en intern fejde, og der finder klikedannelse sted, så er det interne had fra den ene del af gruppen til den anden ikke blot noget, som er forbundet til den oprindelige årsag til konflikten. Det hænger i ligeså høj grad sammen med en fundamental aversion mod den eller dem, som truer gruppens enhed. Hvis gruppen deler sig eller bliver sønderlemmet, så afsluttes konflikten, og de kræfter, som konstant fornyede konflikten, bliver fjernet. Der er altså en central forbindelse mellem fjendtlighed og gruppenhed, og den mest farlige situation opstår ifølge Simmel, når den eller de, som ønsker intern konflikt, ikke vil opgive deres medlemsskab og de privilegier, som følger med dette (Simmel 1921: 589).

Sådanne relationer er årsagen til den massive bitterhed, som man kan finde i skænderier og stridigheder i forhold til politiske fraktioner, fagforeninger eller for den sags skyld i familier. Simmel peger på menneskets mangeartede følelser og ambitioner som en analogi til dette fænomen:

Det enkelte individ kan på dette punkt bruges som analogi. Følelsen af at konflikt mellem sensuelle og asketiske følelser, mellem selviske og moralske impulser eller mellem praktiske og intellektuelle ambitioner ikke kun mindsker de stridende parters krav og dermed muligheden for, at nogle af parterne opnår total selvrealisation, men også truer sjælens enhed, ligevægt og totale energi – denne følelse forhindrer ofte konflikter i at opstå. Hvis følelsen ikke virker på denne måde, kan den tværtimod være med til at give konflikten karakter af bitterhed og desperation i en grad, så man skulle tro, at der virkelig fandt en kamp sted om noget meget mere essentielt, end det aktuelle stridsspørgsmål indebærer. (Simmel 1921:589)

Den kraft, hvormed disse to tendenser forsøger at undertvinge sig hinanden, får næ-

ring af såvel egoistiske interesser som af interesser, der rækker langt videre end det. En gruppe-intern fejde kan således ofte blive mere omfattende, end de aktuelle interesser kan retfærdiggøre. Således spreder der sig ifølge Simmel langsomt en følelse af, at striden handler om hele gruppens enhed og eksistens og ikke blot om noget, som berører de enkelte fraktioner hver for sig.

Retstvist

Retstvisten som konfliktform handler i høj grad om en grundlæggende retfærdighedsans og en følelse af ikke at kunne tåle, at nogen uretmæssigt overskrider individuelle eller gruppemæssige grænser:

Hovedspørgsmålet handler om beskyttelse af personligheden, som identificeres med sine besiddelser på en sådan måde, at enhver invasion af dem ser ud som en destruktion af personligheden, og kampen for at beskytte dem sker med fare for hele personligheden. Denne individualistiske impuls, og ikke det sociologiske motiv for kamp, karakteriserer konsekvent sådanne forhold. (Simmel 1921:590).

Når det drejer sig om kampens form, er den juridiske tvist relativt rendyrket. Den er baseret på et fundament af ubarmhjerterig objektivitet, hvor alle midler om nødvendigt tages i anvendelse, og hvor der ikke sker afledninger eller modifikationer som følge af personlige eller andre udefrakommende overvejelser. Rendyrketheden ligger således i, at der ikke er andre forhold end dem, som har at gøre med konflikten eller løsningen heraf, som bliver en del af tvisten. Dette forstås i modsætning til selv de mest brutale konflikter, hvor der altid sker noget subjektivt, og hvor det er muligt at indtage en mellemposition. Når der bliver lagt så megen vægt på kun at beskæftige sig med noget, som har med sagen at gøre, gives denne kamp eller strid en formel karakter, som kan få en selvstændighed i forhold til indholdet i sig selv (Simmel 1921:591). Netop fordi den juridiske konflikt er usentimental, hviler den på en forudsætning om et grundlæggende fællesskab:

Den fælles underordning under loven, den

gensidige anerkendelse af at beslutninger kun kan foretages i overensstemmelse med objektiv viden, forhold som anses for ukrænkelige af begge parter, bevidstheden om at hele proceduren er omsluttet af en social magt og orden, som giver den betydning og sikkerhed – alt dette er årsagen til, at den legale kontrovers hviler på et bredt fundament af fællesskab og konsensus blandt modstandere. (Simmel 1921:591)

Simmel mener, at den juridiske konflikt kan sammenlignes med et krigsspil i den forstand, at man begge steder finder en ekstrem og ubegrænset strid, fordi begge er omgærdet af en fælles forståelse af regler, normer og begrænsninger.

Konflikt om idealer

Denne konfliktform er kendetegnet ved at være løsrevet fra den enkelte personlighed. Den bevidsthed som følger med, når mennesker anser sig som repræsentanter for overindividuelle målsætninger, kan ifølge Simmel nemt ende i radikalisme og ufølsomhed, også selvom disse mennesker er uselviske og ædle (Simmel 1921:592). Netop fordi de ikke levner sig selv megen opmærksomhed som enkeltindivider, gør de det heller ikke i forhold til andre, hvorved de kommer til at ofre andre i den gode sags tjeneste, ligesom de har ofret sig selv. Denne form for kamp har noget agtværdigt over sig, fordi sejren ikke tilgår et enkelt individ men derimod en sag, og fordi den eller de, som kæmper en sådan kamp, er i stand til at kontrollere personligheden til fulde. Når personlige forhold overses til fordel for sagen, er kampen uden såvel skarphed som mildhed.

Kampen for ideer eller idealer er værst, når de stridende parter jagter det samme formål, f.eks. ved videnskabelige stridigheder hvor spørgsmålet er spørgsmålet om sandhed. I sådanne sager vil alle skridt i retning af forsoning blive betragtet som forræderi overfor sagen (Simmel 1921:593).

KONFLIKTERS EVNE TIL AT SKABE FÆLLESSKAB

Simmel har ikke foretaget en systematisk analyse af, hvorvidt bestemte konflikter

fører til bestemte fællesskaber. Derfor refereres først ganske kort de fællesskabs- og konfliktformer, som Simmel beskriver, og siden fremstilles de skematisk. Til sidst ser vi nærmere på sammenhænge mellem konkrete konflikter og fællesskaber omkring udstødte og uønskede mennesker.

Simmel understreger, at konflikter ikke i sig selv er nok til at skabe og vedligeholde fællesskaber, men at de kan virke gunstigt ind på et fællesskab. I alle sociale fællesskaber findes der konflikter, og det er, siger han, svært at forestille sig et levende samfund uden konflikter. Grundlæggende består et samfund ifølge Simmel af såvel disintegrerende som integrerende kræfter, og konflikter udgør en stor del af den dynamik, som adskiller og binder mennesker sammen. Everett C. Hughes har udtrykt Simmels position som en social freudianisme, fordi stabilitet betragtes som en midlertidig balance mellem forskellige interagerende kræfter, der konstant er under forandring (Hughes 1955: 8). Konflikt og harmoni er to sider af samme sag, og såvel individer som sociale grupper formes igennem modsætninger og konflikter.

Fundamentalt kan konflikter fordreje og klarlægge samt svække og styrke gruppens sociale struktur. Under en konflikt er gruppen nødt til at være relativt fokuseret og samle sine kræfter, så de kan anvendes der, hvor det er nødvendigt. I tider med mindre konflikt og mere stabilitet kan gruppen bedre være ufokuseret og rette sine kræfter i flere forskellige retninger. For at kunne handle fokuseret og målrettet som gruppe er det nødvendigt at have en relativt centraliseret gruppestruktur. Simmel peger på, at man i mange forskellige sociale sammenhænge har kendt til grupperinger, f.eks. de nordamerikanske indianere, der havde en social organisering, som var gældende i fredstid, og een som var gældende under krig. Den sociale organisering under krig er, uanset hvilken social kontekst der er tale om, karakteriseret ved at være mere centraliseret, end den organisering som eksisterer i tider med fred (Simmel 1955/1908: 88). I visse situationer kan dette behov for centralisering udvikle despotiske ledelsesformer, fordi despotisme er den bedste garanti for centralisme og vice versa.³⁾

Konflikter kan også være den direkte årsag til, at grupper og personer, som ellers ikke har noget med hinanden at gøre, samles. Forbindelsen mellem konflikt og foreningen af individer er ifølge Simmel så stærk, at man ikke kan tale om den ene uden automatisk at tale om den anden. Det, som er centralt, er derfor at bestemme den grad af sammensmeltning eller forening, der kan ske på baggrund af konflikter. Simmel mener, at der findes et væld af eksempler på, at fællesskaber, som er indgået under en konflikt og med det formål at være i konflikt, har vist sig holdbare langt udover den periode, som kampen udspiller sig i. På den baggrund er det Simmels opfattelse, at konflikter mere er en anledning til at forene sig, end de er et udtryk for disse foreningers formål eller sigte.

Den type af fællesskaber, som opstår på baggrund af konflikt, er afhængig af, om der er tale om en forsvarssituation, eller om der er tale om såvel forsvar som angreb (Simmel 1955/1908:101). Gælder det forsvar, opfatter Simmel den enkelte gruppe eller det enkelte individ som en slags kollektivistisk minimum, og forsvaret er grundlæggende et selvforsvar. I sin yderste konsekvens handler forsvaret om det enkelte individs eksistens. Det er åbenlyst, at jo mere omfangsrige og varierede de grupper eller individer, som er blevet forenet under konflikt, er, jo mindre er antallet af interesser, som er sammenfaldende.

Konfliktbaserede fællesskaber kan forvandle sig, således at konflikten glider i baggrunden til fordel for fællesskabet. For det første er der det fællesskab, som er bygget op omkring en enkelt aktion, og som kræver den fulde energi af dets medlemmer, så længe konflikten står på. Når gruppen har tabt eller har opnået det, den ville, finder individerne tilbage til deres tidligere levevis. For det andet er der det fællesskab, som er kendetegnet ved, at medlemmerne kæmper for et isoleret fælles mål uden at have andet med hinanden at gøre end det. I visse ekstreme tilfælde kan begge de to typer fællesskab rumme individer som, i situationer hvor de ikke er bundet sammen i konflikt, kan være direkte fjendtlige overfor hinanden. I det politiske liv kan man

ifølge Simmel ofte se den type af momentane forbindelser. Jo mere negativ og destruktiv en konflikt eller et fjendskab er, jo større er chancen for at forene mennesker, som ellers ikke ville have motiver til at forene sig.

Som endnu en type fællesskab har vi de fællesskaber, som blot holdes sammen af en fælles stemning imod et eller andet.

Simmel betegner denne type som det laveste niveau et konfliktbaseret fællesskab kan befinde sig på (Simmel 1955/ 1908:103).

Det er fællesskaber, hvor de enkelte individer har samme aversioner og samme praktiske interesser imod en tredje part, men hvor disse ikke nødvendigvis fører til konkrete handlinger. Den slags forening kan ske på to måder: 1) der kan være tale om en abstrakt fornemmelse af samhørighed, eller 2) der kan være tale om en meget konkret følelse af samhørighed. Hvor den første type forening ofte har en varig karakter, har den anden en tendens til at være flygtig.

Netop holdbarheden og varigheden af et fællesskab er for Simmel vigtige faktorer i bestemmelsen af konfliktbaserede fællesskaber. Den mest effektive styrke i et konfliktbaseret fællesskab opstår snarere, når der foreligger en permanent trussel, end når der foregår en aktuel og tidsbegrænset kamp mod en fjende.

Ifølge Simmel er det bemærkelsesværdigt, at særligt favorable forhold kan forene store grupper af mennesker, som der er lang afstand mellem. Som eksempel nævner Simmel religiøse relationer, hvor Gud har en uendelig distance til den enkelte og samtidig er i stand at forene og omfatte selv de mest heterogene folk og personligheder (Simmel 1955/1908: 105). Jo mere abstrakt og distanceret et fællesskab er, jo større og mere forskelligartet er fællesskabet. Et fællesskab af individer, der befinder sig på stor afstand af hinanden, kan altså have en særlig forenende og omfattende karakter. Hvis et abstrakt fællesskab mellem divergerende individer eksisterer på baggrund af en kronisk fare, vil det være mest effektivt, når det er varigt.

Folk, som engagerer sig med hinanden under fredelige omstændigheder, er ifølge Simmel meget mere tilbøjelige til at søge sammen med andre, som de i forvejen har

sympati for, mens folk som forener sig under omstændigheder præget af ufred, usikkerhed og konflikt i langt højere grad søger sammen med andre, som de nærmest ikke har noget til fælles med og i visse tilfælde måske heller ikke ønsker at have noget til fælles med (Simmel 1955/ 1908:106).

Simmel mener, at der er fem årsager til dette (Ibid 107):

1. Konflikter eller krig skaber situationer, hvor man ikke kan tillade sig at være for kræsen, når det gælder andre mennesker.
2. Det, der kæmpes om, ligger udenfor fællesskabets territorium og i periferien af dets umiddelbare interesser.
3. Det er farligt at opnå fremgang på baggrund af kamp/krig, fordi fremgangen kan ske hurtigt og intenst.
4. Under konflikter viger specifikke personlige træk, hvorfor det pludselig er muligt at forene meget forskellige individer.
5. Stimulation og afløb af ophobede aggressioner, som følge af tidligere erfaringer om undertrykkelse, kamp m.v.

Til sidst skal det nævnes, at konflikter mellem to grupper ofte fremmaner en tredje gruppe, som har meget dårlig vilje og vrede rettet mod en af de to andre grupper. Den tredje gruppe var ifølge Simmel ikke brudt ud, hvis ikke det var fordi en af de to oprindeligt stridende grupper havde vist vejen i form af konflikt. Det betyder, at der nu eksisterer en konflikt mellem tre grupper mod oprindeligt mellem to, hvad vi senere i artiklen skal se et eksempel på i det boligområde, som omgiver den tidligere naziborg i Nørresundby.

GRUPPENS SOCIALE ORGANISATION SOM FØLGE AF KONFLIKT

Intergruppe konflikter kan få en betydning for en gruppes sociale organisation, og det afhænger ifølge Simmel af:

1. om gruppen som helhed står i en fjendtlig relation til en ekstern magt, og om de gruppeinterne relationer af den grund intensiveres, eller
2. om flere uafhængige individer, som tilfældigvis har den samme fjende, forener sig uden at dele andre forhold end den samme fjende (Simmel 1955/1908: 91).

Hvis gruppen, som i det første eksempel, fra begyndelsen eksisterer som gruppe og blot bringes tættere sammen, mens konflikten står på, må man ifølge Simmel formode, at gruppen internt overkommer en del forskelligheder og fremmedhedsfølelser og således opnår en klarhed og beslutsomhed omkring sig selv, som den ellers ikke ville have opnået. Inden gruppen når så vidt, har den ofte været igennem en proces, hvor forskellige interesser har skullet rettes ind i forhold til den konflikt, som gruppen udadtil er en del af. Det kan enten ske ved, at man kollektivt glemmer de interne forskelligheder og uoverensstemmelser, eller ved at man trækker disse uoverensstemmelser frem i lyset og udstøder visse individer af gruppen. Der vil også være individer, som af sig selv forlader gruppen, idet de i forvejen stod i en perifer position, hvor de ville føle det unaturligt at tilslutte sig en decideret kamp for denne gruppe.

Når en gruppe oplever ydre farer og eventuelt et angreb, står det klart, om det er muligt at samarbejde internt eller ej (Simmel 1955/1908:92). Simmel udtrykker det således:

Kort sagt: gruppen, som befinder sig i en tilstand af fred, kan tillade fjendtlige medlemmer indenfor gruppen at leve med hinanden i en uafklaret situation, fordi hver af dem kan gå sin egen vej og dermed undgå kollision. I en konfliktsituation, derimod, trækkes medlemmerne så tæt sammen og underkastes en så ensartet impuls, at de enten kommer fuldstændig overens eller totalt afviser hinanden. (Simmel 1955/1908:92f.).

Når visse grupper eller nationer vælger at angribe fjender udadtil, kan det ifølge Simmel i visse tilfælde være et sidste forsøg på at overkomme interne fjendtligheder, før de ødelægger gruppen indefra.

Når gruppen centraliseres og ensrettes med henblik på at tackle de ydre farer, betyder det samtidig, at gruppen bliver mindre tolerant. Gruppen kan kun tåle afvigelse fra helheden til en vis grænse. For at finde denne grænse praktiserer gruppen i en overgangsfase en tilsyneladende stor tolerance, hvis formål er at få skaffet sikkerhed for, hvilke medlemmer der kan rummes indenfor rammerne af

gruppen, og hvilke der må ekskluderes (Simmel 1955/1908:93). Simmel mener, at det for disse grupper er meget vigtigt at have en vis form for elasticitet, idet denne bevægelse, hvor man først udviser stor tolerance og siden strammer op og ekskluderer de individer, som bevægede sig ud over de accepterede grænser, stiller gruppen i en vanskelig situation. På den ene side anstrenger gruppen sig for at slippe af med uønskede individer, og på den anden side er det vigtigt, at gruppen ikke mister individer, som den har brug for.

Gruppen kan drage fordel af en sådan udskillelsesproces, så længe denne renser gruppen for individer, som vil mediere og trække i retning af kompromis. Der er imidlertid to forhold, som må være opfyldt, for at dette kan finde sted: 1) gruppen skal stå i en akut konfliktsituation, eller 2) gruppen skal være relativt lille (Simmel 1955/1908:96). Hvis der er tale om større grupper, er der ikke den samme sårbarhed i forhold til individer, som afviger fra resten af gruppen, hvorfor man ikke er afhængig af at vide, hvorvidt hver enkelt individ er pro eller contra. Simmel udtrykker det således:

Vaklende og betingede medlemmer er mindre farlige for gruppen, fordi dens store volumen godt kan rumme sådanne perifere fænomener, uden at det får betydning for dens centrum. Men der hvor periferien er tættere på centrum, som i mindre grupper, er enhver usikkerhed fra et medlems side truende for kerne og dermed for helhedens sammenhængskraft. (Simmel 1955/1908:97)

Den korte afstand, der er mellem individerne i den lille gruppe, kan altså forårsage en situation, som er præget af mangel på tolerance. Det er derfor, at man ofte ser, at små grupper, der lever i konflikt med andre, er afvisende overfor tilnærmelser og tolerance, som udvises af den/de parter, gruppen er i konflikt med. Den lukkede måde at kæmpe mod omverdenen på ville bryde sammen, hvis de var åbne overfor tilnærmelser og tolerance. Enhver indrømmelse fra den anden side truer den enhed i gruppens opposition og sammenhæng, som den lille gruppe i kamp ikke kan leve foruden (Simmel 1955/1908:97).

En gruppe mister ifølge Simmel ofte sin indre enhed, når den ikke længere er i konflikt. I en sådan situation kan eventuelle undertrykte stridigheder og uoverensstemmelser komme frem i lyset og i sin yderste konsekvens få den effekt, at gruppen splittes i f.eks. en liberal og en ortodoks fløj, et fænomen som ifølge Simmel er set mange gange i historiens forløb (Simmel 1955/1908:98). Så er der i visse tilfælde lagt grundstene til en ny konflikt. Oftest går det imidlertid sådan, at en gruppe mister noget af sin dynamik og skarphed, når den ydre konflikt er overstået, hvorfor en sejr over sine fjender ifølge Simmel ikke altid er:

[...] heldig i sociologisk forstand. Sejr mindsker den energi som garanterer gruppens enhed; og de opløsende kræfter, som altid arbejder, stilner af. Romeriget's fald i det 5. århundrede er således blevet forklaret ved at det underlagde sig sine fælles fjender. (Simmel 1955/1908:98)

SAMMENHÆNG MELLEM TYPE AF KONFLIKT OG KARAKTEREN AF FÆLLESSKAB

Spørgsmålet, som rejser sig ovenpå denne udlægning af Simmels arbejder om konflikt og konflikters evner til at skabe fællesskab, er, hvorvidt der er en sammenhæng mellem typen af konflikt på den ene side og karakteren af det fællesskab, som den er katalysator for på den anden side? Simmel har aldrig selv koblet disse to forhold systematisk sammen, og så længe diskussionen kun føres teoretisk og med udgangspunkt i Simmel, vil det efter min opfattelse være en nærmest meningsløs opgave. Simmels tankegang er overordnet præget af, at jo stærkere en konflikt er, i jo højere grad er den i stand til at samle mennesker, uanset om den kan karakteriseres som krig, klikedandelse, kamp om idealer eller som en juridisk kamp. I den empiriske analyse vil jeg vende tilbage til dette spørgsmål og forsøge at trække meningsfulde sammenhænge mellem disse forhold. Om sammenhængen mellem konflikt og fællesskab må vi indtil videre nøjes med Simmels pointer, som de er præsenteret ovenfor, og som jeg har valgt at opsummere i herstående skema:

Afgørende faktorer ved konflikten	Grad af fællesskab	
	Svag	Stærk
Offensiv konflikt		–
Defensiv konflikt	–	
Konflikt i form af een enkel aktion	–	
Konflikt i form af een isoleret sag		–
Fokuseret konflikt		–
Ufokuseret konflikt	–	
Centraliseret gruppestruktur		–
Decentral gruppestruktur	–	
Abstrakt samhørighedsfølelse		–
Konkret samhørighedsfølelse	–	
Permanent trussel		–
Midlertidig trussel	–	
Gruppen som helhed står i en fjendtlig relation		–
Gruppen er forenet af uafhængige individer som tilfældigt har den samme fjende	–	

Figur: Opsummering af de forhold, der ifølge Georg Simmel har indflydelse på konflikters evne til at skabe fællesskab.

Demonstration i form af sangkor ved Naziborgen i Niels Lykkes Gade 38 i Aalborg. foto: Lars Horn/Polfoto.

NÅR KONFLIKTER ER ANLEDNING TIL FÆLLESSKAB

Ser vi med Simmels konflikt-optik på de tre kvarterer i Aalborg, er der tale om forskellige former for konflikt. Det er imidlertid vanskeligt konsekvent at opretholde Simmels distinktioner, fordi de konflikter, jeg har iagttaget i de forskellige boligområder, ofte ikke er rendyrkede eller entydige i forhold til den kategorisering, som Simmel arbejder med. I de tre boligområder er der tale om forskellige konflikter, men det forhold, at konflikterne har været asymmetriske, har betydet, at det var naboernes kamp mod de skæve og uønskede og ikke omvendt. Det vil sige, at der er tale om konflikter, hvor de oprindelige beboere er i en offensiv position i forhold til de skæve og uønskede.

Konfliktformer på Skansen

Ser vi først på Skansen, hvor naboerne som protest mod, at nazisterne var flyttet ind i kvarteret, igennem 800 aftener sang

aftensang, og forholder vi os i den konflikt, som udspillede sig her, til Simmels distinktioner, ser vi flere interessante ting: For det første havde beboerne i området faktisk boet ved siden af en nazist i mange år forud for konflikten. Mange i kvarteret var klar over, at nazisten Gunnar Gram boede i huset på hjørnet af Nordre Skansevej og Niels Lykkes Gade, men det var først, da arvingerne (det danske nazistparti) flyttede ind og satte et højt plankeværk op, at naboer og nazister blev betydningsfulde for hinanden. Plankeværket kom således til at fungere som en krigserklæring, der skærpede opmærksomheden naboer og nazister imellem. Tidligere havde naboer haft spredte reaktioner i forhold til Gunnar Gram i form af klager og enkelte politianmeldelser, fordi han skød varselsskud på åben gade og kom med mærkelige udtalelser til forbigående børn, men der havde aldrig været én samlet naboprotest mod ham og hans nazi-relaterede aktiviteter. Konflikten, som i vidt omfang handlede om materielle interesser

i form af retten til at bo i kvarteret, blev også kendetegnet ved personligt had og raseri, da plankeværket var en realitet, og konflikten tog fart. Midtvejs under konflikten begyndte nabomodstanden at smuldre, men hvor Simmel her ville have forudsagt en modning og en afdæmpning af konflikten, radikaliseres konflikten på Skansen således, at den sidste periode af konflikten blev mere indædt og radikal end den første.

Når det gælder Simmels begreb om klike-dannelse som en form for konflikt, giver det mening i forhold til Skansen at se konflikten mellem nazisterne og naboerne som en form for klike-fejde. De, som boede i kvarteret før nazisterne flyttede ind, fik relativt hurtigt stærke aversioner i forhold til de nazister, som flyttede ind i Niels Lykkesgade på Skansen i Nørresundby efter Gunnar Grams død. Ifølge Simmel ville analysen her lyde noget i retning af, at nazisterne udgjorde en trussel mod naboernes enhedsfølelse. Vi har imidlertid en viden om kvarteret, som gør, at denne pointe må uddybes nærmere. Før nazister-

nes ankomst til kvarteret, var der ikke ret mange, som kendte hinanden, men da nazisterne flyttede ind, begyndte man at føle sig som en enhed, hvis eksistens var truet. Nazisternes ankomst til kvarteret udgør dermed den anledning, som bevidstgør og aktualiserer et fundamentalt og ubevidst fællesskab. Helt i overensstemmelse med Simmel betød naboernes stærke aversioner overfor nazisterne, at konflikten fik et større omfang, end den konkrete trussel fra de tre residerende nazister kunne legitimere. Ret hurtigt transformeredes irritationen over at have fået nazisterne til nabo til også at handle om en generel kamp mod nazisme og for nogle også mod racisme. Det, at modstanden blev formuleret som en generel modstand mod nazisme, fik protesten til at virke mere legitim, fordi den derved kom til at handle om politiske og humanitære indstillinger frem for om, at kvarteret skulle renses for nogle mennesker, som bare afveg for meget fra normal-beboeren i kvarteret.

Indenfor rammerne af den store konflikt mellem nazister og naboer udvikledes, som

Demonstration mod nazisme i Aalborg februar 1999. Foto: Jesper Kristensen/Polfoto.

vi tidligere har set, en mindre konflikt mellem naboerne, hvor netop Skansen er et eksempel på en gruppe, der forandredes pga. intern klikedannelse. Der opstod også nogen bitterhed mellem de forskellige grupperinger, men i og med at de naboer, som var skeptiske overfor konfliktens forløb, frivilligt forlod aftensangen, kom det ikke til nogen hadefuld stemning mellem de to fraktioner. Nogle af dem, som var med til aftensangen hele vejen igennem, mente, at denne interne strid mellem aftensangerne havde konsekvens for hele gruppens eksistens, men de fleste forsøgte af hensyn til sagen ikke at lade sig mærke for meget med disse uoverensstemmelser.

Konflikten mellem naboerne og nazisterne har ellers ingen træk af den juridiske konflikt, fordi den var følelsesladet, uformel og ikke personlig. Konflikten omkring den tidligere naziborg havde i udgangspunktet ikke nogen juridisk årsag eller juridisk sagsforløb, men den blev bragt til ophør af en juridisk dom, hvori det blev klarlagt, at nazisterne juridisk set ikke var arveberettigede til huset i Niels Lykkes Gade, men at det i stedet for var en hidtil ukendt søster af Gunnar Gram, der retmæssigt skulle arve det.

Simmels fjerde konfliktform, konflikt om idealer, er straks mere relevant. I konflikten om den tidligere naziborg var der forskellige idealer på spil. På den ene side var der beoergruppen, som nærmest definerede sig selv ved det modsatte af nazisme, og på den anden side nazisterne som på mange forskellige måder og ved mange forskellige lejligheder viste, at de bekendte sig til nazismen, som den blev kendt under og efter Anden Verdenskrig. Denne konflikt var intens og præget af meget stærke aversioner, som kom til udtryk ved de mange sangaftener.

På den anden side oplevede kvarteret en intern splittelse, som for nogle blev næsten ligeså opslidende som konflikten med nazisterne. Den interne splittelse var præget af, at man havde samme målsætning, nemlig at få nazisterne ud og bekæmpe nazismen generelt, men man var uenige om midlerne. Ifølge Simmel er den slags konflikter værst, fordi man har det samme formål, men når vi kigger på det aktuelle

kvarter, er det mere sammensat. På den ene side var den interne konflikt opslidende og hård, og på den anden side var det netop de fælles målsætninger, som gjorde, at mange af dem, som faldt fra aftensangen, valgte at gøre dette på en relativ stilfærdig måde. Tilsvarende var det de fælles målsætninger, som gjorde, at de ikke kom mere i konflikt med hinanden, end de gjorde gennem det sidste år til 1½ af den periode som aftensangen varede.

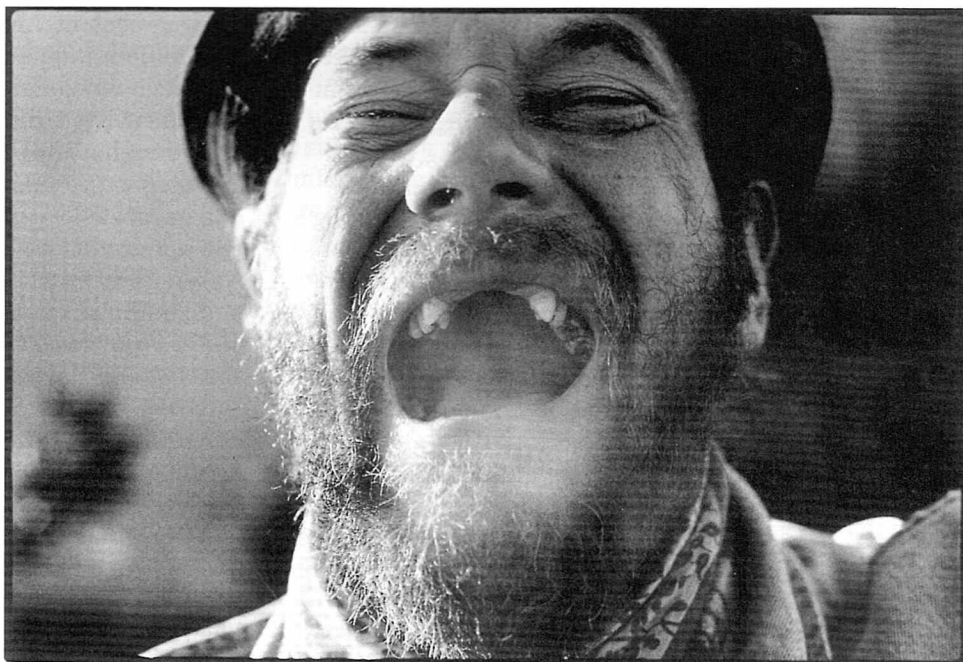
Konfliktformer i Kærlundsmarken og Suensonsgade

I Kærlundsmarken fremviste konflikten elementer fra flere af Simmels konfliktformer. Når vi taler om krig, handler det først og fremmest om, at de tidligere hjemløse, som flyttede ind i Skurbyen, adskilte sig så tilstrækkeligt meget fra de oprindelige beboere i området, at den fundamentale trang til at agere i fællesskab fik frit løb. Der havde været en kritisk, men ikke direkte hadefuld stemning mellem naboerne og Skurbyens beboere. Simmel kan forklare dette med, at konflikten hele vejen igennem var knyttet til materielle spørgsmål i form af retten til at bo på et bestemt territorium. Hans pointe er netop, at en konflikt, som er bygget op omkring konkrete uoverensstemmelser i form af uenighed om adgangen til et territorium eller andre materielle spørgsmål, ikke bliver så hadefuld som konflikter, der er løsrevet herfra. Hadet er på den måde det brændstof, som får konflikter uden konkrete og materielle omdrejningspunkter til at fortsætte. Med tiden aftog konflikten i Kærlundsmarken, hvilket passer fint med Simmels teori. Som tiden gik, oplevede folk i området, at hverdagslivet ikke blev syndeligt påvirket af Skurbyen, og de blev mere og mere afklarede med Skurbyens eksistens i området.

Når det ikke kom til direkte hadefuldhed i området, hænger det dog ikke kun sammen med det kontinuerlige fokus på det materielle spørgsmål. For det første blev konflikten primært opretholdt af den ene part. Beoerforeningen var aktive og gjorde, hvad der stod i dens magt for at protestere mod Skurbyen og dens fortsatte eksistens i kvarteret, mens de tidligere

hjemløse blev repræsenteret af kommunalt ansatte socialarbejdere i Brobygggerselskabet og af Kirkens Korshærs leder på stedet. Beboerne i Skurbyen selv var dog helt tavse i offentligheden. For det andet er det ikke nær så legalt at hade udstødte og tidligere hjemløse, som det er at hade nazister. Konflikten rummede på den måde mange elementer, også udover dem som Simmel peger på, der hver for sig og især tilsammen var effektive i forhold til at få konflikten til at stilne af. Konflikten blev formaliseret (og institutionaliseret) i kraft af det såkaldte kontaktudvalg⁴⁾, og på den måde blev den opretholdt, men ikke som en synlig og voldsom konflikt i offentligheden.

På det tidspunkt, hvor konflikten var på sit højeste, var der i beboergruppen ganske vist varierende holdninger til sagen og til fremgangsmåden, men uenigheden var ikke større, end at man enedes om en fælles linje i offentligheden. De

Hvad sker der, når skæve eksistenser flytter ind i et såkaldt normalt boligområde og en skurby f.eks. står overfor en beboerforening? Kan små ophobninger af skæve eksistenser føre de såkaldt normale i armene på hinanden?

Fotos af Sorte Sejler og Lange Spir fra "Vennerne på Vejen" af Per Folkver/Politiisk Revy 1987.

mennesker i området, som var imod konflikten, deltog ikke i møder og andre aktiviteter og forholdt sig, med undtagelse af en enkelt nabo, tavse i offentligheden. De, som tilsluttede sig konflikten og deltog i møder og andre aktiviteter i den forbindelse, holdt en fælles linie i konflikten og var ikke mere uenige indbyrdes, end det kunne lade sig gøre at lave fælles udtalelser og foretage handlinger i fællesskab.

Dette bringer os frem til en vurdering af Simmels anden konfliktform: klikedannelse. Klikedannelse er en konfliktform, som ikke er særlig relevant, når det gælder konflikten i Kærlundsmarken, fordi der blandt beboerforeningens medlemmer herskede en stemning af enhed og fælles linje i konflikten. De folk i kvarteret, som direkte var imod konflikten, typisk folk som ikke var medlemmer af beboerforeningen, var på grund af deres tavshed ikke nogen trussel for enheden i beboerforeningen, hvorfor man undgik klikedannelsen.

Den juridiske konfliktform eller retstvisten er heller ikke helt så relevant, når det gælder konflikten i Kærlundsmarken. Beboerforeningen havde i udgangspunktet en oplevelse af, at Aalborg Kommune var ligeglade med deres indstilling til at placere en skurby i netop deres område, hvorfor beboerforeningen ikke ønskede at gå den traditionelle og formelle vej med sin utilfredshed. Man brugte alle midler, herunder i høj grad pressen, til at få utilfredsheden kanaliseret ud, og det skete ikke på et fælles grundlag af regler, normer og begrænsninger. For beboerforeningens medlemmer handlede sagen først og fremmest om, hvorfor kommunen valgte at sidde beboernes protester overhørig, når den tilsyneladende havde lyttet til de protester, som var kommet fra beboere i de fire områder, hvor Skurbyen først blev forsøgt lokaliseret. Kommunen tematiserede sagen på en måde, så den handlede om, at de skæve og udstødte også skulle have lov til at bo i byen, men ønskede ikke at diskutere det retfærdige i den aktuelle placering. Denne grundlæggende uenighed i forhold til selve definitionen af problemet betød, at der i denne konflikt ikke engang var enighed om, hvad tvisten gik ud på.

Konflikten i Kærlundsmarken bærer

præg af også at være en strid om idealer. Kommunen mente på sin side, at det handlede om generelle idealer om ikke at udstøde svagt stillede mennesker og som et middel herimod at give dem en bolig på deres egne præmisser, også når det gælder den geografiske placering. Beboerforeningen opfattede konflikten som en strid om retten til at blive hørt, og om at kommunen brugte sin magt til at få projektet etableret i området, selvom de argumenter, som beboerforeningen fremførte, var af samme karakter som i de andre områder, hvor kommunen havde imødekommet beboernes afvisning. Netop fordi der er forskellige idealer på spil, blev kampen mellem beboerne og kommunen i første omgang bitter og meget skarp. Beboerforeningen ofrede i første omgang de generelle ideer om integration af udstødte i deres kamp for at blive hørt og taget alvorlig af kommunen. Imidlertid arbejdede tiden for Skurbyen, og naboerne følte sig efter det første års tid positivt overraskede over, at det gik så godt med at have Skurbyen i kvarteret. Brobyggerselskabet og Kirkens Korshær havde sideløbende haft succes med kontaktudvalgets arbejde, og parterne blev om ikke forsonet så i hvert fald bragt meget tættere på hinanden.

I kvarteret omkring Suensonsgade udviklede der sig aldrig en egentlig konflikt. På et borgermøde for alle borgere i Vestbyen var der enkelte fra kvarteret, som havde kraftige indvendinger mod Opgangsfællesskabet. Kvarteret er karakteriseret ved en kombination af et meget stærkt socialt fællesskab blandt ældre beboere, som har boet der i mange år og nogle unge, som blot er i transit i området. Denne beboersammensætning har betydet at utilfredshed og nervøsitet i forhold til Opgangsfællesskabet henholdsvis bearbejdedes og blev overset, således at det ikke fik stor betydning. Kvarteret var tidligere stærkt præget af at være et arbejderkvarter, og i dag ser man blandt de gamle (ofte kvinder der har mistet deres mænd) resterne af denne tid og det fællesskab, som tidligere karakteriserede kvarteret. De gamle taler således meget sammen om alt det, de oplever i hverdagen, herunder hvad der sker i og omkring Opgangsfællesska-

bet. De unge i kvarteret er ikke optaget af eller engageret i deres nabolag. De lever en stor del af deres sociale liv udenfor kvarteret og følger derfor ikke særlig meget med i hvad der foregår i kvarteret – herunder i og omkring Opgangsfællesskabet i Suensonsgade (Jørgensen 2003: 18 ff.).

Konflikt og fællesskab på Skansen

Når vi betragter kvartererne i lyset af de forhold ved en given konflikt, som Simmel anser for afgørende i forhold til at afgøre denne konflikts evne til at skabe fællesskab, er det igen indlysende, at de enkelte kvarterer adskiller sig fra hinanden.

På Skansen kan vi se at med undtagelse af gruppestruktur og samhørighedsfølelse, har konflikten i kvarteret på alle andre områder skabt et stærkt fællesskab. I det følgende vil jeg systematisk filtrere konflikten, kvarteret og fællesskabet ud fra Simmels pointer om sammenhængen mellem konflikt og fællesskab.

Først og fremmest kan vi slå fast, at der var tale om en offensiv konflikt, hvor de oprindelige beboere startede en protestaktion, da unge nazister flyttede ind i huset i Niels Lykkes Gade. Konflikten startede med naboernes protestaktion og var i udgangspunktet relativt ensidig. Efterhånden som tiden gik, kom nazisterne med forskellige modreaktioner som for eksempel at smadre vinduer i nogle af naboernes huse, kaste med sten, foretage truende telefonopkald, filme de mennesker, som sang aftensang foran huset hver aften, råbe en lang række grimme og truende ting ud ad vinduerne under aftensangen, lave høj og monoton støj m.v. På trods af disse modreaktioner fra nazisternes side forblev der en vis ensidighed over konflikten, hvor naboerne systematisk mødte op hver aften i 800 dage for at vise deres utilfredshed med nazisternes tilstedeværelse i kvarteret, ligesom de stod i spidsen for en række andre protestarrangementer i og udenfor kvarteret. Den offensive konflikt, som beboergruppen befandt sig i, genererede også et relativt stærkt fællesskab, som på trods af indre splittelser, skabte et moralsk fællesskab. Beboergruppens egen oplevelse af denne konflikt var, at den førte en fredelig ikke-volds protest med sangen som det

centrale element, hvorfor den vil have svært ved at genkende sig selv i rollen som offensiv. Mit udgangspunkt i denne sammenhæng er, at det er vigtigt at holde fast i, at en part i en konflikt kan være offensiv og samtidig anvende ikke-voldelige midler.

Konflikten på Skansen kan karakteriseres som en konflikt, der er bygget op omkring en isoleret sag. Ifølge Simmel har denne type af konflikter en særlig evne til at transcendere, således at formålet med konflikten med tiden bliver at konsolidere fællesskabet frem for den oprindelige sag. På Skansen har sagen vundet så megen gehør, at den har kunnet samle ikke blot beboere i området men også en lang række andre, som kom fra andre kvarterer eller andre byer. Direkte adspurgt har ingen naboer villet sige, at det for dem mere handlede om at deltage i fællesskabet, end det handlede om sagen. Man kan imidlertid have grund til at tro, at dette for nogle alligevel har været en større del af bevæggrundene til at deltage i aftensangen, end de selv måske har været klar over.

Netop det forhold, at konflikten var bygget op omkring en isoleret sag, gør også, at konflikten var stærkt fokuseret fra starten, og netop det stærke fokus på at få nazisterne til at flytte ud af kvarteret var nok til at samle et bredt udsnit af beboere i kvarteret. Da man et stykke tid inde i konflikten oplevede indre uenigheder, drejede disse sig blandt andet om, hvorvidt man skulle forstå protesten som en aktion rettet mod de nazister, som boede i naziborgen, eller om den havde et bredere sigte i form af en mere generel modstand mod nazisme og nazister. I denne overgangsperiode var konflikten lettere ufokuseret, men efter at nogle af naboerne faldt fra, blev konflikten igen fokuseret, nu blot med såvel den lokale som den grænseoverskridende nazismeproblematik for øje. De som faldt fra var mest optagede af at få nazisterne ud af deres kvarter, mens de som blev tilbage var mere drevet af at kæmpe mod nazisme generelt, hvadenten denne befandt sig i eller udenfor deres kvarter.

Ser man på den formelle organisationsstruktur, var der tale om en decentral og græsrodsagtig organisation, hvor beboer-

gruppens tre divisioner og sangkoret udgjorde de vitale organer. Der var ikke tale om en formel forening med generalforsamling, valg af bestyrelsesmedlemmer osv., men om et løst netværk. I praksis var der imidlertid en uformel ledelse bestående af de allermest aktive naboer. Det var dem, som oftest udtalte sig til pressen, tog initiativ til nye arrangementer, og som udgjorde en uformel men ikke lukket eller ophøjet ledelse. Alle med mange ideer og kontakter, som var villige til at ofre mange ressourcer på protestarbejdet, kunne få en central placering i beboergruppen.

Beboergruppen havde en konkret samhørighedsfølelse. På trods af forskelligheder forenede naboerne sig i kvarteret, fordi de pludselig følte sig som part i en konflikt mod en fælles fjende, som de ville have til at forsvinde fra kvarteret. Den konkrete samhørighedsfølelse var stærkest i den første fase af konflikten, mens den anden del også rummede mere abstrakte følelser af samhørighed med f.eks. andre grupper og netværk, som arbejder mod nazisme og racisme. I den sidste halvdel af konflikten var beboergruppen af og til arrangør i andre anti-nazistiske/racistiske organisationer eller foreninger, ligesom sangaftrækerne ofte havde besøg af delegationer fra forskellige antinazistiske og antiracistiske foreninger. Såvel den konkrete som den mere abstrakte samhørighedsfølelse har affødt fællesskab. Den første periode, som overvejende var præget af naboernes samhørighed omkring den sag, der bestod i at få nazisterne ud af kvarteret, skabte fællesskab mellem beboere i kvarteret umiddelbart omkring naziborgen, mens den anden periode skabte et bredere fællesskab ved at koble naboerne sammen med sympatisører udenfor kvarteret, hvad enten disse kom fra andre kvarterer i Nørresundby eller fra andre byer i Danmark.

I forhold til spørgsmålet om truslen er der flere forskellige oplevelser i kvarteret. På den ene side var der kun meget få naboer, der oplevede beboerne i naziborgen som en direkte trussel i det daglige. På den anden side havde naboerne en oplevelse af, at naziborgen var en permanent trussel. Når jeg spurgte folk, om de var bange eller følte sig truede af nazisterne i

deres hverdag, var svaret som oftest nej og en eller anden forklaring om, at de jo blot var en ynkelig og sølle forsamlingsstakler. Når jeg har talt med naboerne om naziborgen uden at nævne de konkrete beboere i nr. 38, har de derimod omtalt den som en trussel, som de oplevede på lidt forskellige måder undervejs. Nogle, især de, som faldt fra i den første halvdel af konflikten, oplevede først truslen som midlertidig, men efterhånden som konflikten trak ud, som stadig mere permanent. De, som blev ved med at være aktive ved aftensangen og andre aktiviteter, havde en form for dobbeltoplevelse gående på, at problemet omkring nazisme var permanent, mens de oplevede konflikten i netop deres kvarter som en midlertidig konflikt, som naboerne på et tidspunkt ville vinde. Enkelte i denne gruppe tvivlede dog på truslens midlertidighed og havde, da konflikten ad juridisk vej blev bragt til ophør, konkrete planer om at flytte. Oplevelsen af truslen har på den måde været forskellig, ligesom det fællesskab, som opstod i hhv. første og anden fase af konflikten var det. I starten følte naboerne en stærk samhørighed omkring deres kvarter og omkring sagen, men undervejs deltes kvarteret i to dele, hvor de, som var aktive igennem hele forløbet, blev knyttet stærkt til hinanden og til forskellige udefra kommende personer og foreninger, og hvor de, som faldt fra, følte, at de havde lært flere at kende i kvarteret, men også, at de havde valgt en del af fællesskabet fra.

Når det drejer sig om det sidste punkt, hvorvidt der er tale om en gruppe, der som helhed står i en fjendtlig relation, eller om det blot er en gruppe af uafhængige individer, som tilfældigvis har den samme fjende, er svaret et "både og". Hvis vi betragter kvarteret som en på forhånd eksisterende gruppe, der på trods af at være ubevidst for naboerne selv, udgør en helhed, er der tale om et forhold, der avler stærkt fællesskab. I relation til nazisterne udgjorde naboerne under alle omstændigheder en helhed, der overvandt mange forskelligheder og fremmedhedsfølelser. Man opnåede klarhed og beslutsomhed omkring sig selv, men først efter en delingsproces. Klarhed og beslutsomhed handlede om at

få forskelligheder frem i lyset og at få skilt de folk fra, som ikke ønskede at fortsætte konflikten. I denne sammenhæng var det ikke muligt at glemme eller overse de interne forskelligheder, som Simmel peger på som den ene vej til at blive en helhed. Men der skete det, som Simmel opererer med som den anden mulighed, nemlig at man deltes. Herefter var de tilbageblevne at betragte som en helhed, der nok kunne have sine interne uenigheder, men som også var i stand til at glemme og overse disse til fordel for sagen. Hele protesten skrumpede efter denne deling, og som en slags kompensation for at have mistet stærke kræfter og dele af det lokale fodfæste allierede man sig stærkere med udefra kommende sympatisører. Fællesskabet blev på den måde stærkere blandt visse naboer og svagere mellem andre – altså differentieret.

Konflikt og fællesskab i Kærlundsmarken
I Kærlundsmarken, hvor den traditionelt organiserede beboerforening spillede en stor rolle i protesten mod Skurbyen, havde konflikten ikke nær den indflydelse på det fællesskab, som opstod i kølvandet af protesterne, som det var tilfældet i Nørresundby. I forhold til at afgøre, hvorvidt konflikten i Kærlundsmarken var en offensiv eller en defensiv konflikt, er det vigtigt at holde sig for øje, at naboerne i Kærlundsmarken aldrig oplevede noget egentlig angreb fra beboerne i Skurbyen, men at det var kommunens urokelighed i forhold til placeringen af Skurbyen i kvarteret, der af naboerne oplevedes som et angreb udefra. Det vil sige, at vi har at gøre med en sag, hvor konflikten startes med et angreb, og derefter fortsætter som en konflikt, hvor det overvejende er den ene part, som ses og høres i offentligheden som en offensiv part, men hvor denne part oplever sig selv som værende i en defensiv situation. I forhold til placeringen af Skurbyen var beboerforeningen i en defensiv situation, eftersom de mod deres vilje blev påført "værtskab" for Skurbyen.

På den anden side må man betragte det at beboerforeningen registrerede forurenelser i kvarteret og italesættelsen af problemer omkring Herbergeret samt forskelli-

ge andre aktiviteter som et angreb på Aalborg Kommune. Følelsen af at være blevet overset af kommunen var stærk og skabte for nogle et fællesskab. For andre betød det en form for opgiveness, hvor man helst bare ville have fred omkring den sag.

Konflikten mellem beboerforeningen og kommunen handlede i udgangspunktet om én isoleret sag, men det varede ikke længe, før man begyndte at drage mange andre sager ind i denne konflikt. På den måde avledes der dog ikke meget mere fællesskab. Sagen om Skurbyen samlede i starten mange mennesker i kvarteret, men efterhånden som beboerforeningen begyndte at inddrage mange andre forhold, blev protesten mere diffus, og nogle naboer mente, at der blev for meget utilfredshed og negativitet forbundet med beboerforeningen. Det kom dog aldrig til større interne konflikter, fordi man overså og glemte forskellighederne til fordel for at stå samlet bag beboerforeningen. Beboerforeningen, som var vidt respekteret for sin systematiske indsats og for at være velorganiseret og veldrevet, oplevede, at sagen om Skurbyen gav den en central placering i kvarteret, som den ikke tidligere havde haft. Beboerforeningen var centralt ledet i og med, at bestyrelsen udgjorde ledelsen af foreningen mellem generalforsamlingerne. Bestyrelsen var meget synlige i offentligheden, mens sagen kørte, og blev af mange betragtet som et uundværligt led i kvarterets kamp mod Skurbyen. Fællesskabet, som blev affødt heraf, var stærkt knyttet til foreningen og dennes aktiviteter.

Blandt naboer følte man en konkret samhørighed omkring sagen og beboerforeningen, hvilket betød, at fællesskabet som opstod omkring protesterne og konflikten med kommunen "fadede" en smule ud, da det efterhånden viste sig, at dagligdagen i kvarteret egentlig gik udmærket, og at man havde fået etableret et organiseret samarbejde mellem Skurby, kommune og beboerforening.

Naboerne i området oplevede, at Skurbyen ville eksistere i kvarteret på acceptabel vis, så længe den blev drevet efter de ordensregler, som bl.a. beboerforeningen

havde haft indflydelse på udformningen af. På den måde blev konflikten permanent, men naboerne havde også et indtryk af, at de havde haft indflydelse på projektets fremtid og oplevede derved at være medbestemmende i forhold til områdets fremtid. Denne følelse af indflydelse gav naboerne en fornemmelse af, at konflikten på nogle punkter også var midlertidig.

På samme måde som på Skansen følte naboerne ikke, at de kendte hinanden særlig godt, inden sagen om Skurbyen blev aktuel. Og på samme måde og med samme argumenter kan man på ét niveau betragte området som en helhed, når man ser det i forhold til Skurbyen. Når naboerne var en helhed (naturligvis med nogle undtagelser), handlede det i høj grad om, at de

personer som ikke indvilligede i beboerfor- eningens protester (med en enkelt undtagelse), forholdt sig tavse. Man var i stand til at se igennem fingre med forskelligheder og fokusere på sagen. I forhold til kvarteret i Nørresundby handler dette især om, at man i Kærlundsmarken ikke blev involveret i en protest på samme niveau og omfang med samme tids- og ressourcekrævende aktiviteter.

Når Opgangsfællesskabet, som tidligere nævnt, ikke skabte konflikter i kvarteret er det en vigtig pointe, som måske mindre godt begribes med Simmels optik. Beboersammensætningen og kvarterets historie betød at kvarteret ikke blev provokeret til fællesskab på samme måde som det skete i de to øvrige kvarterer.

De nye naboers tendens til at skabe fællesskab og kontakt blandt de oprindelige naboer afhænger af:	Kærlundsmarken	Kvarteret omkring Suensongade	Skansen
Grad af aversion i forhold til de nye naboer (i boprojekter og naziborg)	Relativ stærk aversion mod Skurbyen i starten, men efter etableringen er den forsvundet.	Stort set ingen aversion i forhold til opgangsfællesskabet eller beboerne heri.	Stærk aversion i forhold til nazisterne.
Konfliktens varighed	Konflikten koncentreret omkring etableringsfasen (Herefter tæt kontakt til kommunen omkring projektets daglige eksistens i kvarteret).	Stort set ingen konflikt (nogle få kritiske indlæg på et borgermøde omkring etableringen af opgangsfællesskabet).	Aftensangen forløb over 800 aftener. Hertil kommer et ukendt, men stort, antal møder før og efter aftensangen blev hhv igangsat og afblæst.
Organiseringsgrad efter de nye naboer kom til kvarteret (formel og uformel)	Stærk formel organisering, men relativ svag uformel organisering.	Ingen samlet formel organisering, men stærk uformel organisering.	Såvel formel som uformel relativt velorganiseret.
Naboernes relationer til hinanden før boprojekter og naziborg	Kun enkelte oplevede at de kendte deres naboer før sagen om Skurbyen.	Langvarigt og tæt kendskab mellem kernen af ældre i kvarteret.	Kun enkelte oplevede at de kendte deres naboer før sagen om naziborgen.
Relationer til de nye naboer (i boprojekter og naziborg)	Ingen naboer som jeg har interviewet har været i direkte kontakt med Skurbyens beboere og udmærker sig ved deres usynlighed i det daglige.	Fleere i kvarteret har været i direkte kontakt med beboerne i opgangsfællesskabet mens andre ikke har nogen former for kontakt til beboerne i opgangsfællesskabet.	Undgik alle former for kontakt (enkelte har dog kontaktet nazisterne i forbindelse med div. praktiske problemer).

Figur: Fællesskab blandt naboer som konsekvens af nye naboer i de tre kvarterer

Noter:

1. Denne artikel bygger på Ph. D. afhandlingen: "Når kvarteret opdager sig selv", Anja Jørgensen (2003). Afhandlingen blev forsvaret den 7. oktober 2003 ved Institut for Sociale Forhold og Organisation, Aalborg Universitet.
2. Simmels distinktion mellem forskellige former for konflikt stammer fra Park og Burgess store sociologiske grundbog "Introduction to the Science of Sociology" fra 1921, mens hans arbejder om generelle sammenhænge mellem konflikt og fællesskab er formuleret i et essay med titlen "Der Streit" i bogen "Soziologie", som kom i forskellige udgaver fra 1908 og frem til 1923. "Der Streit" er oversat til engelsk to gange: Første gang i 1904 af Albion Small og siden i 1955 af Kurt H. Wolff. Der er meget stor forskel på disse to engelske versioner, og mig bekendt er der ingen, der endnu er i stand til at gøre rede for, hvor den originaltekst, som Albion Small har oversat, kommer fra. Der er således ikke ét sted, hvor han systematisk forsøger at foretage en kobling mellem typen af konflikt og karakteren af fællesskab. Min diskussion bygger udelukkende på Kurt H. Wolff's oversættelse.
3. Som en avanceret pendant til Simmels pointer på dette punkt står Zygmunt Bauman med sine analyser af sammenhængen mellem modernitet og holocaust. Bauman peger på, at centralisering og formalisering var nødvendige forudsætninger for, at udryddelsen af jøderne under Anden Verdenskrig blev så effektiv, som den blev.
4. Kontaktudvalget er et organ hvor kommune, naboer og ansatte i Skurbyen mødes og udveksler erfaringer omkring Skurbyen.

Litteratur:

- Jørgensen, Anja (2003): *Når kvarteret opdager sig selv*. Upubliceret Ph.D. afhandling, Institut for Sociale Forhold og Organisation; Aalborg Universitet.
- Simmel, Georg (1921): Types of Conflict Situations: in: Park & Burgess: *Introduction to The Science of Sociology*; Chicago; The University of Chicago Press.
- Simmel, Georg (1904): The Sociology of Conflict I. *American Journal of Sociology* vol. 9, Issue 4. Translated by Albion Small, p. 490-525.
- Simmel, Georg (1955/1908): Conflict [Der Streit]; in Kurt Wolff: *The Web of Group-Affiliations*; Glencoe; The Free Press.

Anja Jørgensen er adjunkt ved Aalborg Universitet, Institut for Sociale Forhold og Organisation.

De benyttede Simmel-citater er oversat af Anja Jørgensen.